

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ · УРОК 57

Японія та Китай після 1945 року: моделі модернізації та розвитку.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Що потрібно зрозуміти на уроці

Головна думка. Після 1945 р. Японія й Китай обрали принципово різні шляхи. Японія після окупаційних демократичних реформ здійснила ринкову модернізацію та пережила «економічне диво». У Китаї перемога комуністів привела до створення КНР, маоїстських експериментів, а з кінця 1970-х років — до глибоких економічних реформ Дена Сяопіна при збереженні політичної монополії КПК.

- характеризувати післявоєнні реформи в Японії;
- пояснювати причини японського «економічного дива»;
- називати дату проголошення КНР та наслідки громадянської війни;
- пояснювати зміст «великого стрибка» і «культурної революції»;
- характеризувати «чотири модернізації» Дена Сяопіна;
- порівнювати японську та китайську моделі розвитку.

1. Японія після капітуляції

Після Другої світової війни Японія перебувала в стані глибокої економічної кризи: виробництво становило лише невелику частину довоєнного рівня, міста й транспорт були зруйновані. Верховна влада фактично перейшла до американської окупаційної адміністрації на чолі з Дугласом Макартуром. Було демобілізовано армію, ліквідовано військові установи й таємну поліцію, звільнено політичних в'язнів, запроваджено загальне виборче право та проведено аграрну реформу.

2. Конституція 1947 року

Нова конституція, що набула чинності 3 травня 1947 р., перетворила імператора на символ єдності нації без реальної політичної влади. Японія стала парламентською монархією. Особливістю конституції була відмова від війни як суверенного права нації. Післявоєнні реформи створили політичні й правові умови для модернізації країни.

03.05.1947

Набуття чинності післявоєнною Конституцією Японії.

1955–1973

Період найвищих темпів японського «економічного дива».

3. Причини японського «економічного дива»

Чинник	Значення
Допомога й замовлення США	Кредити, інвестиції та великі замовлення під час Корейської і В'єтнамської воєн стимулювали виробництво.
Технології	Японські компанії активно купували патенти, ліцензії та впроваджували нові технології.
Низькі військові витрати	Більше ресурсів спрямовувалося на модернізацію цивільної економіки.
Освіта і кваліфікація	Реформа освіти розширила обов'язкове навчання та підготовку кадрів.
Державне регулювання і конкуренція	Держава координувала модернізацію, а антимонопольні заходи посилили конкуренцію.
Експортна орієнтація	Підприємства підвищували якість і конкурентоспроможність товарів на світових ринках.

4. Результати японської модернізації

У 1950–1973 рр. середньорічні темпи зростання японської економіки становили близько 10–11 %. Наприкінці 1960-х років Японія посіла друге місце в західному світі за обсягом промислового виробництва. Її автомобілі, судна, оптика, електроніка й побутова техніка стали масовими експортними товарами. У підручнику поширення японського виробничого досвіду в Південно-Східній Азії описано як «журавлиний клин».

5. Утворення Китайської Народної Республіки

Після завершення війни з Японією боротьба між Гомінданом Чан Кайші й Комуністичною партією Китаю Мао Цзедуна переросла в громадянську війну. У 1949 р. комуністи здобули перемогу на материковій частині країни. 1 жовтня 1949 р. у Пекіні було проголошено Китайську Народну Республіку. Чан Кайші та його прихильники відступили на Тайвань, де збереглася Китайська Республіка.

01.10.1949

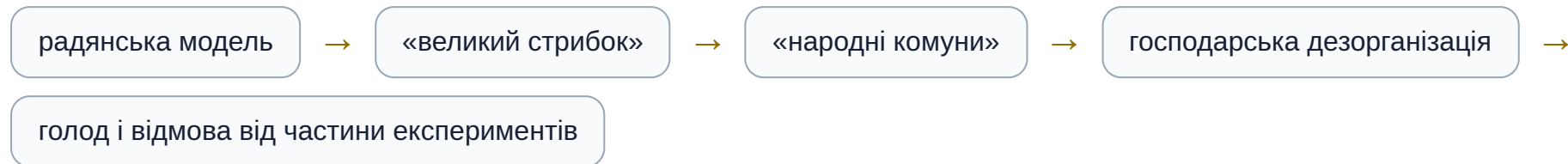
Проголошення КНР.

1949

Відступ керівництва Гоміндану на Тайвань.

6. Маоїстські експерименти

Керівництво КНР спочатку орієнтувалося на радянську модель. У 1958 р. було проголошено «план трьох червоних прапорів», складовими якого стали форсований «великий стрибок» і створення «народних комун». Спроба різко збільшити промислове та сільськогосподарське виробництво адміністративно-мобілізаційними методами завершилася падінням виробництва й масштабним голодом.

7. «Культурна революція»

У 1966–1976 рр. Мао Цзедун і його прихильники розгорнули кампанію, названу «культурною революцією». Її мішенню стали критики режиму, інтелігенція та представники середнього класу. Молодіжні загони хунвейбінів і цзаофанів громили установи, переслідували опонентів, а культ особи Мао набув надзвичайного масштабу.

Хунвейбіни Молодіжні загони «червоних охоронців» часів «культурної революції».

Цзаофани Молодіжні «бунтарські» загони, сформовані переважно з робітників.

Культ особи Возвеличення політичного лідера та підпорядкування суспільного життя його авторитету.

8. Реформи Дена Сяопіна

Після смерті Мао у 1976 р. вплив здобули реформатори на чолі з Деном Сяопіном. Із грудня 1978 р. розпочалася програма «чотирьох модернізацій»: у сільському господарстві, промисловості, науково-технічній сфері й освіті, а також у військовій сфері. Народні комуни поступово замінювали сімейним підрядом, підприємствам надавали більшу самостійність, заохочували малий і середній бізнес, створювали вільні економічні зони та залучали іноземний капітал.

Сфера	Напрямок реформи
Сільське господарство	Сімейний підряд, матеріальна зацікавленість селян, відновлення ринків.
Промисловість	Госпрозрахунок, більша самостійність підприємств, розвиток приватної ініціативи.
Зовнішня економіка	Вільні економічні зони, іноземний капітал і технології.
Освіта і наука	Розширення освіти, фінансування та модернізація науки й техніки.

9. Дві моделі розвитку

Японія	Китай
Парламентська демократія й ринкова економіка	Керівна роль КПК при поступовому впровадженні ринкових механізмів
Післявоєнна демілітаризація і союз зі США	Після 1949 р. комуністична модель; з кінця 1970-х — економічні реформи
Ставка на експорт, технології, освіту й конкурентоспроможність	Ставка на модернізацію промисловості, сільського господарства, науки, освіти та залучення інвестицій
Економічний стрибок у 1950–1970-х	Рекордні темпи зростання після реформ 1980-х

Висновок: схожим було прагнення модернізації та використання технологій, але політичні системи й механізми господарювання істотно відрізнялися.

Підсумок уроку

Повоєнна історія Японії й Китаю показує два різні шляхи модернізації Азії. Японія поєднала демократичні інститути з ринковою економікою та інноваціями. Китай пройшов через руйнівні маоїстські експерименти, а наприкінці 1970-х перейшов до прагматичних економічних реформ без демонтажу політичної монополії компартії.